
Г л а с н и к
Етнографског института
Српске академије наука и уметности

LVIII (1)

Београд 2010

Г

Е

И

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LVIII
No. 1

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Interantional editorial board:
Radost Ivanova, Elephterios Alexakis, Peter Slavkovsky,
Gabriela Kilianova, Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova

Editorial board:
Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Ljiljana Gavrilović,
Ildiko Erdei, Aleksandra Pavićević, Lada Stevanović

The reviewers:
Aleksandar Loma, Ana Luleva, Miroslava Lukić-Krstanović, Mladena Prelić,
Jovanka Radić, Miroslava Malešević, Biljana Sikimić, Slobodan Naumović, Biljana
Marković, Dragana Antonijević, Branko Ćupurdija, Miloš Luković, Staša Babić, Rastja
Stolična, Prvoslav Radić

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić, at the V
meeting of the Department of Social Sciences SASA, on June 1st 2010.

BELGRADE 2010

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LVIII
свеска 1

Главни и одговорни уредник:

Драгана Радојичић

Међународни уређивачки одбор:

Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Петер Славковски, Габриела Килианова,
Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник, Марина Мартинова

Уређивачки одбор:

Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Љиљана Гавриловић,
Илдико Ердеи, Александра Павићевић, Лада Стевановић

Рецензентски тим:

Александар Лома, Мирослава Лукић-Крстановић, Младена Прелић, Јованка Радић,
Мирослава Малешевић, Биљана Сикимић, Слободан Наумовић, Биљана Марковић,
Драгана Антонијевић, Бранко Ћупурдија, Милош Луковић, Сташа Бабић, Растја
Столична, Првослав Радић

Секретар уредништва:

Марија Ђокић

Примљено на V седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 1. јуна 2010.
године, на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2010.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.rs

Рецензент:
академик Војислав Становчић

Лектор:
Софија Милорадовић

Превод на енглески:
Јелена Чворовић

Коректор:
Марија Ђокић

Техничка припрема
Београдска књига

Штампа:
Будућност, Нови Сад

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије

Део радова у овом Гласнику резултат је рада на пројектима:
Србија између традиционализма и модернизације – етнологика и антрополошка
проучавања културних процеса (бр. 147020), *Антрополошко истраживање комуникације у*
савременој Србији (бр. 147021) и *Етничитет: Савремени процеси у Србији, суседним*
земљама и дијаспори (бр. 147023), које је у целини финансирало МНТР РС.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) – Београд :
Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 – (Београд : Академска
издања). – 24 cm

Годишње
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS. SR-ID 15882242

Садржај

Summary

<i>Мирослава Малешевић, Рађање олимпијског пламена: античка Грчка и европски идентитет (II)</i>	7
<i>Miroslava Malešević, Birth of Olympic Flame: Ancient Greece and European Identity (II)</i>	24
<i>Ким Бихјанџи, Андрићева докторска дисертација у светлу односа Истока и Запада</i>	27
<i>Kim Djihyang, Andrić's Dissertation in the Contexts of East and West</i>	37
<i>Александра Павићевић, Смрт у медијима</i>	39
<i>Aleksandra Pavićević, Death in Media</i>	55
<i>Тијана Цвјетићанин, Чији „Рођак са села“? Идеолошко читање једног медијског текста</i>	57
<i>Tijana Cvjetićanin, Whose "Cousin From the Countryside"? Ideological Reading of a Media Text</i>	67
<i>Ивана С. Башић, Зашто се први мачићи у воду бацају? Иконичност лексема <i>мачка</i> и <i>који</i> (I)</i>	69
<i>Ivana S. Bašić, Why Do First Kittens End Up Down the Drain? An Iconic Meaning of the Lexema <i>Cat</i> and <i>Litter</i></i>	82
<i>Марина Симић, Вуг и виђење: режими знања и апропријација других у етнографским музејима и етнографском филму</i>	85
<i>Marina Simić, Vision and Visuality: Regimes of Knowledge and Appropriation of Others in Ethnographic Museums and Ethnographic Film</i>	99
<i>Гордана Блајојевић, Институционализоване хуманитарне акције и етничка дистанца на примеру Грка и Срба данас</i>	101
<i>Gordana Blagojević, Institutionalized Humanitarian Actions and Ethnic Distance Given in the Example of Greeks and Serbs Nowadays</i>	110
<i>Јованка Рагић, Род у природи, граматички и друштву</i>	113
<i>Jovanka Radić, Gender in Nature, Grammar and Society</i>	127
<i>Сања Злајић-Новић, Трансфер и контратрансфер у етнографским истраживањима</i>	129

<i>Sanja Zlatanović, Transfer and Counter-Transfer in Ethnographic Research</i>	138
<i>Јована Диковић, Метафоре у оквиру политичког дискурса</i>	141
<i>Jovana Diković, Metaphors in Political Discourse</i>	155
<i>Весна Трифуновић, Интернет као терен: пример сакупљања фолклорне грађе</i>	157
<i>Vesna Trifunović, Substituting Internet for a Traditional Fieldwork: Collecting Folklore Data on Internet</i>	168
<i>Лага Сџевановић, Између фикције и збиље, између историје и мита: Медеја: ѝласови Кристе Волф, Рецепција њене приче</i>	169
<i>Lada Stevanović, Medea in the Past and in the Present: (Re)constructing the Identity of a Woman and a Foreigner in the Novel Medea by Christa Wolf</i>	184
<i>Јелена Чворовић, Приче мачванских Рома: наратив као стратегија учења</i>	185
<i>Jelena Čvorović, Gypsy Stories: Narrative as a Teaching Stratagem</i>	200
<i>Ивица Тодоровић, Традиција поново. Стратегијски концепт савремених проучавања традиционалне духовне културе Срба – сажети осврт</i>	201
<i>Ivica Todorović, Again on Tradition: Strategic Concept of the Contemporary Studies of Traditional Serbian Spiritual Culture – a Brief Overview</i>	214

Научна критика и полемика

<i>Гордана Блајојевић, Зборник радова са научног скупа Димитрије С. Лукатос и грчка лаографија (Πρακτικά επιστημονικής ημερίδας Ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος και η Ελληνική Λαογραφία, Δημοσιεύματα του Κέντρου έρευνας της Ελληνικής λαογραφίας, αρ. 27, Αθήνα 2008. 244 стр.)</i>	217
<i>Лага Сџевановић, Лидија Радуловић, Пол/род и религија, конструкција рода у народној религији Срба, Етнолошка библиотека, књига 42, Београд 2009.</i>	219
<i>Драјана Рајковић, Станислав Станковић, Границе призренско-тимочких говора у власотиначком крају, Лингвогеографска слика власотиначког краја</i>	221
<i>Јована Диковић, Данијел Синани, Русаље, Етнолошка библиотека књига 41, Српски генеалогски центар, Београд 2009, 336 стр.</i>	226

УДК: 392.7(=14:=163.41)"19" ;
061.235(495:497.11)"19"
примљено за штампу: 10. 3. 2010.

Гордана Благојевић

Етнографски институт САНУ, Београд
eisanu@ei.sanu.ac.rs

Институционализоване хуманитарне акције и етничка дистанца на примеру Грка и Срба данас

У раду се посматра однос хуманитарних акција и етничке дистанце на примеру Грка и Срба данас. Поставља се питање мотива пружања хуманитарне помоћи и улоге етничке дистанце у начину њеног извођења, као и ширих друштвених последица. За пример су узете активности двеју организација – Црвеног крста и *Грчкој каравана помоћи*. Током ратова на територији Југославије деведесетих година 20. века, Црвени крст Србије био је укључен у акцију која је имала за циљ да омогући наставак школовања деце из ратом захваћених подручја. У пружању помоћи су учествовале и многе друге организације. Овде се посматра и рад *Грчкој каравана помоћи* као институције која има специфичан метод пружања помоћи. Осим ублажавања ратних траума код деце, даривање и гостопримство су – захваљујући масовности и дугогодишњем континуитету – допринели продубљивању етничке блискости. Последица тога је, између осталог, ширење грчког језика и културе. Гостопримство и пријатељство су се наставили и по завршетку рата, и трају континуирано до данас.

Кључне речи: етничка дистанца, хуманитарне акције, Црвени крст, *Грчки караван помоћи*, гостопримство, даривање

У фокусу интересовања овог истраживања налази се повратни утицај етничке дистанце и институционализованих хуманитарних акција на примеру Грка и Срба данас.¹ Етничка дистанца представља субјективни осећај близине који једна етничка група изграђује према другој етничкој групи. Посматрано на интерперсоналном нивоу, то је осећај близине између двају припадника различитих етничких група. То су психолошке баријере које олакшавају или отежавају социјалну интеракцију. Одређивање етничке дистанце, односно етничке близине/удаљености чланова групе, постиже се коришћењем различитих врста социјалних скала. У том циљу користи се углавном методологија социјалне психологије (Petrović 1988: 10; Shibutani, Kwan 1965: 42). У етно-

---

¹ Овај текст је резултат рада на пројекту 147023: *Етнички процеси у Србији, суседним земљама и дијаспори*, који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

лошким истраживањима, применом методе *еџничке маџемаџике* мери се општи индекс привлачности/одбојности, а резултати се приказују у облику табеле етничких релација (Тодоровић 2008: 238).

Сагледавајући феномен пружања хуманитарне помоћи коју Грци на различите начине континуирано указују Србима већ скоро две деценије, намеће се низ питања у вези са мотивима и последицама ове акције. Да ли су мотиви политичке, верске, или пак неке друге природе? Колико је битан историјски контекст? Која је улога етничке дистанце у начину пружања помоћи?

Грчка је једина земља ЕУ чије је становништво током деведесетих година 20. века, у време кризе и рата на територији бивше Југославије, показивало отворене симпатије према Србима. Кроз историју, у повезивању двају народа, битну улогу имали су људи из света научног и духовног живота. Значајна спона између грчког и српског народа јесте православна вера, која је допринела стварању елемената заједничке културне традиције (Терзић 1994: 15). Оба народа су била под вишевековним отоманским ропством. Осим тога, Грци и Срби су били савезници и у балканским ратовима, као и у Првом и Другом светском рату. Многи Грци су студирали у Србији пре распада Југославије. Везе српских и грчких студената имале су важно место у бољем упознавању и разумевању двеју средина. Широм Грчке и Србије, од почетка деведесетих година 20. века осниване су подружнице Друштва српско-грчког пријатељства – као невладине и непрофитабилне организације, у циљу јачања веза између Грка и Срба. Током распада Југославије, путем ових друштава послате су велике количине хуманитарне помоћи Србима на свим подручјима која су насељавали (Blagojević 2007: 74).

У овом раду се посматрају активности двеју организација – Црвеног крста и *Грчкој каравана ђомоћи*. Током ратова на територији Југославије деведесетих година 20. века, Црвени крст Србије био је укључен у акцију која је имала за циљ да се омогући наставак школовања деци из ратом захваћених подручја. Од свих европских земаља, само је Грчка прихватила српску ратну сирочад. Програм је инициран од стране Црвеног крста, али је успешно реализован захваљујући великом одзиву грађана коју су децу прихватили у своје домове. Потребно је истаћи да су, осим у организацији Црвеног крста, српска деца стизала у Грчку и у организацији српске и грчке православне цркве. Осим тога, у пружању помоћи су учествовале и многе друге организације. Овде се посматра рад *Грчкој каравана ђомоћи* као институције која има специфичан метод пружања помоћи, а то је да материјална средства стижу до примаоца без посредника.

За писање овог рада користила сам податке из архива Црвеног крста Србије и *Грчкој каравана ђомоћи*. Приликом истраживања употребила сам метод интервјуа и слободног разговора. Овом приликом се захваљујем госпођи Зорици Пјевић-Јамуриади из *Грчкој каравана ђомоћи*, госпођи Слађани Бимић из Црвеног крста Србије и господину Горану Јоксимовићу, учитељу из Крагујевца, на предусретљивости и неопходним информацијама које су ми пружили.

Хуманитарне акције о којима је овде реч изведене су путем институција гостопримства и добротворног даривања (доброчинства), које су од најдревнијих времена познате код разних народа широм света (Westermarck 1912: 570; Mos 1998: 7). Још у Библији налазимо примере гостопримства (нпр. Аврамово гостољубље). Антички Грци су посебно веровали у идеју гостољубља, сматрајући је етичком дужношћу и светим правилом богова. Код Срба и других словенских народа, гостопримство спада у групу старих обичаја (Тројановић 1908: 8; Трифуноски 1977: 157). Странци су – као послати од богова – сматрани светим лицима којима се указивало посебно поштовање (Кулишић, Петровић, Пантелић 1998: 129). Гостопримство према странцима и путницима одиграло је током историје важну улогу у успостављању и одржавању пријатељских веза међу припадницима различитих народа (Westermarck 1912: 582; Јелић 1931: 6). Поводи за гостопримство су различити, зависе од низа околности, од друштвеног контекста и од особе према којој се ова пракса примењује. Постоје различите категорије гостију: путници намерници, рођаци, пријатељи и сл. Посебну врсту гостију чине прогоњена лица, која су се нашла у невољи због крвне освете или ратних сукоба (Шапоњић-Ашанин 2003: 93–95). Путем упознавања случајних гостију шириле су се социјалне везе (Влаховић 1972: 15–16).

У вези са институцијом добротворног даривања потребно је нагласити да је првобитно доброчинство подразумевало да добротвор директно даје материјална добра примаоцу. Рани хришћани су бринули о унесрећенима преко прилога који су давали локалном епископу.² У исламу се институција доброчинства зове *закаат*, и представља један од пет стубова на којима се заснива муслиманска религија (Martin (ed.) 2004: 754). Милосрђе се посебно указује сиромашнима, нарочито удовицама и сирочади, болесним особама и лицима са инвалидитетом. У средњовековној Европи био је раширен обичај да се сиромашни нахране на сахрани, а они су узвраћали својим молитвама за покојника. Иако се милосрђе указује и блиским људима, ипак право доброчинство обухвата особе са којима не постоји сродничка повезаност. Отуда на енглеском говорном подручју постоји израз *хладан као доброчинство* (*as cold as charity*), којим се описује однос онога који дарује своје рођаке као да су странци, без присности.³

Временом је пружање помоћи потребитима пренето на добротворне институције (нпр. сиротишта, народне кухиње, организације које посећују бескућнике и затворенике, и сл.) и хуманитарне организације (Међународна федерација друштава Црвеног крста и Црвеног полумесеца, Високи комесаријат за избеглице Уједињених нација, Светски програм за храну и др.). Ове институције омогућавају свима који желе да помогну, а немају за то времена, да то учине посредно – новчаним донацијама преко институција.⁴

² [http://en.wikipedia.org/wiki/Charity_\(practice\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Charity_(practice)).

³ <http://www.phrases.org.uk>.

⁴ [http://en.wikipedia.org/wiki/Charity_\(practice\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Charity_(practice)).

Један од примера савременог гостопримства у контексту хуманитарне помоћи јесте програм боравка српске деце у грчким породицама, који је Црвени крст Србије започео у лето 1992. године. Прва група деце провела је време у летњим камповима који припадају Грчкој православној цркви. Годину дана касније, у лето 1993. године, започео је први програм боравка деце у породицама на острву Кос. Било је 40 деце из сиротишта из Бања Луке, узраста од 6 до 16 година. Југословенски Црвени крст организовао је 1994. године шестомесечни програм за децу из Србије и Републике Српске, у сарадњи са организацијом КЕДКЕ (*General Union of municipality in Greece*). Овај програм је од почетка организовао Црвени крст Србије у сарадњи са Одбором за избеглице владе Републике Србије, Министарством просвете Републике Србије, Градском скупштином Београда и др. Програм је реализован три пута, током 1994, 1995. и 1996. године. У програм је било укључено 2.640 деце (избеглица, сирочади и социјално угрожених) из Србије и Републике Српске. Истовремено, Црвени крст Србије три пута годишње организује групе деце која борава у породицама или у камповима током васкршњих и божићних празника, као и током летњег распуста. Програм траје по 15 дана током Божића и Васкрса, и месец дана у време летњег распуста.

Програм обухвата децу која су изгубила родитеље, децу избеглица, расељених лица са Косова и Метохије и децу из социјално угрожених породица грађана Србије, узраста од 8 до 16 година. Деца борава као гости грчких домаћина у њиховим домовима. Трошкове путовања деце и њихових пратилаца, боравак, обавезно здравствено осигурање групе и визирање пасоша увек сноси грчка страна. То је по програму износило око 30.000 евра. Са децом у Грчкој борава и волонтери Црвеног крста Србије: учитељи, педагози, социјални радници, дејчи психолози и лекари. Највећи број деце угосте породице из Атине и околине. У програму учествује око 100 општина из целе Грчке.

Програм је до сада обухватио преко 17.000 деце из Републике Србије и Републике Српске. У просеку, кроз програм сваке године прође око 600 деце која су већ била гости грчких домаћина и која у те породице одлазе на основу писаних позива грчких породица, као и деца која се први пут укључују у програм. Предлоге за *нову децу* дају локалне организације Црвеног крста Србије. Избор породица врши грчки Црвени крст, након добровољног пријављивања породица, уз помоћ социјалних служби општина које су домаћини српској деци. Породице које се јављају обично су оне које имају децу истог узраста и пола као што су и деца коју позивају. Сваки програм укључује један број *нових породица*, односно деце која први пут иду на одмор и опоравак. Однос између оних који су већ ишли и нових у програму износи просечно на годишњем нивоу 2/3: 1/3, чак и преко једне трећине нових породица и деце.⁵

⁵ www.redcross.org.rs/saradnja3.php.

Током свих ових година програм је био медијски пропраћен у обе земље. Грчки Црвени крст пред сваки програм организује медијску кампању која има за циљ да анимира што већи број *нових породица* ради укључивања у програм пружања гостопримства српској деци. У програм је укључено преко 150 општина из Грчке и скоро 177 локалних огранака из Србије. Током свих ових година програм је отказан само два пута: за васкршњи програм 1999. године (током бомбардовања Србије) и 2001. године због вируса грипа у Грчкој. Потребно је напоменути да је увек било више нових породица које су пружале гостопримство током Васкрса и Божића него током лета.

Као пример боравка деце навешћу ону која су 1995. године шест месеци боравила на острву Калимнос. Ову групу од двадесеторо деце, узраста од 9 до 11 година, пратио је учитељ Горан Јоксимовић из Крагујевца. Према његовом сведочењу, првих месец дана било је доста тешкоћа. Свакодневни проблеми су настајали као последица незнања језика, затим навика донетих из матичне породице, носталгични, дути телефонски разговори са својима у Србији, агресивност према другој деци. Уз прве научене речи грчког језика, проблема је било све мање. Српска деца су била укључена у све битне манифестације на острву. О њима су бринули сви: општина и црква, спортске екипе, извиђачи, таксисти, власници хотела, ресторана, улични продавци, итд. Пред повратак, код деце су емоције биле помешане, јер су се радовала поновном сусрету са својима, али им је било тешко и да се растану од *својих* на Калимносу.

Срби су остали у контакту са својим домаћинима на Калимносу. Учитељ Јоксимовић каже да је данас поносан на „богатство“ које има, као и сви његови тадашњи ђаци, који су данас одрасли млади људи. *Свако од нас има своје острво: Калимнос! Захваљујући људској љојлини са Калимноса, љосџао сам делом свој срца и душе Калимљанин* (додаје на грчком: *μὲν σὸ-Καλόνος*). Један део тих ђака и данас одлази у своје грчке породице. Неки су у контакту путем телефона и Интернета, јер их је живот раселио даље: у Канаду, Аустралију, Америку.

* * *

У Грчкој је првог децембра 1995. године започео програм хуманитарне помоћи за децу – ратну сирочад из Босне и Херцеговине и Србије, под називом *Грчки караван љомоћи* (*Ελλην κό Καραβάν Αλληλεγγύης*, даље у тексту скраћено ЕКА). Помоћ се заснивала на тзв. *економском усвојењу* деце. То је подразумевало да су заинтересована лица из Грчке могла да шаљу новчану помоћ угроженој деци у Босни и Србији. Том приликом је грчки парламент симболично усвојио 180 српске деце. Режиер Емир Кустурица приложио је овом програму сав приход од грчке премијере филма *Подземље*. Одзив грчког друштва био је велики, тако да је већ прве недеље било 900 донатора. До сада је помоћ примило 13.500 деце. Кључна разлика у односу на друге облике помоћи је то што су деца примала помоћ директно *на руке*. Реализацију пројекта омогућили су Коста Пападигенопулос (председник управног одбора ЕКА) и сараднице Зорица Пјевић-Јамуриади и Марија Сиаби.

Активност невладиних организација представља предмет научног проучавања током протеклих педесет година. Према досадашњим сазнањима, веома ретко се користи метод слања помоћи директно од пошиљаоца ка примаоцу (Hailey 1999: 468; Perpiat, Mitchell, Holzmann 2001: 5). Предности давања новчане помоћи без посредника су мали трошкови преношења и начин употребе који је препуштен примаоцу. Примљена новчана средства улажу се у куповину потребних ствари на локалном тржишту, што доприноси његовом јачању (Hailey 1999: 468; Perpiat, Mitchell, Holzmann 2001: 21). Недостаци су ти да новац може да се искористи у сврхе супротне или различите од намере давалаца, као и већа опасност за чланове организација који носе новац. ЕКА је развила одређене стратегије да спречи или ограничи неке од ових недостатака. У програм ЕКА укључена су деца која су остала без родитеља, без обзира на вероисповест. Људи могу да изаберу дете коме желе да помогну на основу каталога са основним подацима и фотографијом. Од укупног броја оних који су усвојили дете, само 5% је имало захтев да дете буде хришћанин или православно. Постојали су случајеви када су дародавци желели да усвоје децу истог узраста, а супротног пола од своје деце. Неки су желели да усвојено дете има исти датум рођења као и њихово дете. Већи број особа је био спреман да економски усвоји било које дете. Деца су из 120 места у Србији и 85 у Босни. Представнице ЕКА, Зорица Пјевић-Јамуриади и Марија Сиаби, посећују при сваком путовању што више деце. Свако дете укључено у програм прима 25 евра месечно.

Прво истраживање овог програма спровели су А. Вакаки (истраживач друштвених наука), Е. Копаси (социјални антрополог), М. Папади (психолог-психотерапеут), П. Хондрос (психолог) за потребе организације ЕКА 2003. године. Узорак је случајан, а упитник је подељен родитељима и старатељима деце која примају помоћ преко ЕКА у свим местима која су посетиле представнице овог програма у периоду од јула до августа 2001. године. Подељено је 800 упитника, а од тога су одговориле 742 особе. Упитник се састоји од 48 питања (лични подаци, вероисповест, породично стање и сл.).

Карактеристике популације која је примила помоћ од ЕКА су следеће: од 742 испитана лица, 694 су жене (93,5%), а 48 мушкарци; по питању старосне структуре, највећи број испитаника је био узраста око 30 година; већина је изјавила да су православне вероисповести (60%, одн. 445 лица). Међутим, међу лицима која су примила помоћ од ЕКА постојали су и муслимани (17,5 %, одн. 130 лица) и римокатолици (18,5%, одн. 137 лица). Деца имају исту вероисповест као и родитељи у 90,2% случајева. Удовице/удовци су у 96,9% случајева (719 лица). У другом браку је било њих 3% (22). Само 7 особа нису биле биолошки родитељи деце, већ њихови старатељи. Незапослених је било 19,1% (50) током три године, 36,5% (271) током 7,7 година, 49,6% (153) током 5–10 година. Незапослених је пре рата било 15,5% (115), што указује на велики скок стопе незапослености после рата. На питање ко други доноси новац у кућу, одговор „нико“ дало је 83,8% (622) лица.

Помоћ коју је пружила ЕКА је 98% новчана (остали облици су одећа, храна, лекови). Пружана је у стабилним временским интервалима, свака три ме-

сеца у 86, 3% случајева (640 лица), док је 3% (22 лица) окарактерисало помоћ као нестабилну. Начин пружања помоћи био је *из руке у руку* преко представника ЕКА (96,9%). Овај начин је оцењен као начин од велике помоћи у 93,8% (696) случајева, док је 5,5% (41) испитаних оценило овакав начин као неадекватан. Истраживање је показало да већи део примљеног новца родитељи и старатељи не користе за исхрану, већ за образовање деце.

Као што сам већ поменула, програм ЕКА је покренут у циљу помоћи деци – ратној сирочади. Из тог разлога је већина прималаца преко којих деца добијају помоћ – женског пола, јер су им мужеви/очеви погинули у рату. Дакле, жене-примаоци су у великом проценту незапослене удовице – самохране мајке које немају никакав извор прихода.

Велики број корисника помоћи имао је комуникацију са даваоцима (63,1%), за коју су имали само позитивне коментаре (људска, пријатељска – 75,7%). Сви који нису имали комуникацију са даваоцима желели би да се то деси (266 лица). Дакле, иако овим програмом помоћи није било предвиђено упознавање и успостављање ближег контакта између даваоца и примаоца, учесници су самоиницијативно остварили комуникацију упркос језичкој баријери. О томе сведочи пример који сам забележила током теренских истраживања у Атини, у априлу 2009. године. Наиме, Деспина Хута, Гркиња која је укључена у програм ЕКА од 1999. године, током десет година прима неколико писама годишње од Српкиње из Краљева којој шаље новчану помоћ. Писма су написана на српском језику, ћирилицом, често су пропраћена фотографијама. Деспина не зна српски језик, и зато писма која прима носи са собом у нади да ће наићи на некога ко зна српски и ко ће моћи да их јој преведе. Дакле, у овом случају за комуникацију није од пресудног значаја познавање страног језика, већ сама жеља да се оствари контакт.

Закључак

Различити облици гостопримства и даривања присутни су код многих народа широм света. Дијахронијски посматрано, гостопримство је мењало своје облике, функције и значај. У савременом свету, гостопримство и даривање странаца и невољника најчешће се обавља путем хуманитарних организација. У овом раду приказан је феномен када су одређене организације искључиво у функцији посредника за успостављање контакта између *јосицију из невоље* и домаћина, тј. дародаваца. Сами Грци су у 20. веку имали неколико таласа избеглица. Могуће је да је и то допринело изоштренијем осећају за људску патњу и њиховој спремности да помогну људима који имају сличне проблеме.

Хуманитарне акције добротворних организација, осим примарне функције у превазилажењу кризних момената, могу да послуже као један од механизма међуетничког повезивања и зближавања. Током ратова на територији Југославије, деведесетих година 20. века, разарале су се вишедеценијске везе

народа који су улазили у њен састав. Са друге стране, многе међународне хуманитарне организације биле су укључене у пружање помоћи свим унесрећеним лицима. Посебно је велики одјек и учешће у пружању помоћи било од стране грчких организација. Осим тога, те акције трају без прекида до данас. Указивање помоћи није ограничено само на давање материјалних добара, без контакта са примаоцима. Чак и у случају програма којим је било предвиђено да даваоци само шаљу новац, људи су остварили контакт који траје годинама. Даваоци често примају у своје домове децу и указују им гостопримство кроз дужи временски период. Дакле, та хуманитарна помоћ није само *хладна милосјиња*, као у концепту енглеске пословице. У овом случају, гостољубље има функцију превазилажења последица тешког одрастања.

У медијима смо често имали прилику да чујемо да су Грци показали солидарност са Србима због заједничке православне вере. Међутим, током спровођења теренских истраживања у Грчкој, у више наврата од 2003. године често сам наилазила на мишљење да то није тачно – како код православних испитаника тако и код атеиста. Заиста, у уличним протестима организованим у знак подршке Србији, посебно током бомбардовања 1999. године, осим православних Грка учествовали су и многи атеисти и анархисти. Чланови удружења Друштва српско-грчког пријатељства нису само православни (Blagojević 2007: 77). Осим тога, новчану помоћ преко програма ЕКА или примање деце преко програма Црвеног крста реализовали су и неправославци. Став грчких испитаника је да Грци нису подржали Србе само зато што су православни, већ зато што је – према њиховом схватању – правда била на страни Срба. Томе доприноси и грчко антиамеричко расположење, о чему између осталог сведочи и напад на америчку амбасад у Атини, у јануару 2007. године.⁶ Многи моји испитаници Грци изјаснили су се као атеисти, али они себе називају *културно православно*. Кажу да, иако равнодушни према религији, прихватају своје православно културно наслеђе, које осећају као део свог идентитета.

Поред етничке блискости, не треба занемарити још један могући мотив због кога су грчки домаћини прихватили српску децу, а то је човекољубље. У прилог томе говори чињеница да прихватање детета у кућу на шест месеци подразумева велику одговорност, обавезе и одрицања. Треба узети у обзир да су та деца била са тешким животним причама и да им је била потребна пажња већа од уобичајене. Позитивне стране програма који подразумева боравак деце у породицама јесу те што деца имају прилику да осете подршку, љубав и пријатељство. Међутим, ти бољи услови живота релативно кратко трају. Деца се враћају у своје средине, и једна од негативних страна је то што опет морају да се навикавају на оскудније животне прилике. Овај програм опстаје захваљујући подршци обичних породичних људи у Грчкој, који носе све трошкове боравка српске деце. Тако, то јесте гостопримство у традиционалном смислу. Разлика у односу на традиционално гостопримство је што постоје

⁶ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/42307/Napad+na+policijsku+stanicu+u+Atini.html>.

хуманитарне организације као посредници. По питању односа религије и гостопримства, већ сам поменула да су у прошлости странци били примани као послати од стране богова. У Грчкој је и данас највећи одзив за примање деце управо у периоду божићних и ускршњих празника. Наравно, има особа које гостопримство указују неvezано од верских разлога. Интересантно је да је у традиционалним друштвима госта дочекивао мушкарац, а главни актери данашњих хуманитарних акција и пружања гостопримства бивају жене. Ова промена улога сведочи – осим о еманципацији – о већој предузимљивости жена у практичном испољавању емпатије.

Анализа ових хуманитарних акција је показала да се у кућу примају они који су етнички/културолошки блиски, док се новац даје онима који се доживљавају као различити. У случају програма ЕКА, новчану помоћ примају и муслимани и римокатолици, као вид пасивног пружања помоћи. Масовни боравак српске деце у породицама широм Грчке, у протекле непуне две деценије, довео је до суштинског међуљудског, па тиме и међуетничког повезивања. Овај програм је допринео томе да се успостави сарадња између породица, општина и локалних институција. Последица тог гостовања је ширење, пре свега, хеленске културе. Деца уче грчки језик, а некрштена се враћају крштена у православној вери. Крштавање није принудно, јер кандидате за крштење претходно питају да ли желе да се крсте. Међутим, приликом крштења им готово редовно мењају име. Деца добијају уобичајена грчка имена, која им дају грчки кум или кума. На тај начин се врши хеленизација, ако се узме у обзир да је лично име веома битна етничка одредница.

Етничка блискост код Срба и Грка постоји захваљујући наученом културном моделу (заједничка православна вера, заједнички непријатељи током историје и сл.). Ова блискост је послужила као врста подлоге за хуманитарне акције које су довеле до успостављања реалних људских контаката. Дакле, у првој фази је постојала блискост на нивоу *иџеје*, која је захваљујући *џракси* разних хуманитарних акција довела до преласка у другу фазу, где су се појединци реално упознали и успоставили пријатељске односе, који континуирано трају и по завршетку рата, све до данас.

Литература

- Blagojević G., *Greek and Serbian people through the functioning of Greek-Serbian Friendship societies from the 1990s.*, „Siris“ *Περιοδική Έκδοση του Σύνδεσμου Φιλόλογων Νόμου Σερρών*, τόμος 7, Σέρρες, 2007.
- Влаховић П., *Обичаји, веровања и ђразноверице народа Југославије*, Београд, 1972.
- Јелић И., *Трајови јосјинске обљубе код нашеј народа*, Београд, 1931.
- Кулишић Ш., Петровић, П. Ж., Пантелић, Н., *Српски мџџолошки речник*, Етнографски институт САНУ, Београд, 1998.
- Martin R. C. (ed.), *Encyclopedia of Islam and the Muslim World*, MacMillan Reference USA, 2004.

- Mos M., *Sociologija i antropologija* (2), Biblioteka XX vek, Beograd, 1998.
- Peppiatt, D., Mitchell, J. & Holzmann, P., *Cash transfers in emergencies: evaluating benefits and assessing risks*, Humanitarian Practice network, June 2001, 2001.
- Petrović, E., *Etnički identitet kao element teorije o etnosu*, Etnoantropološki problemi, sv. 3, Beograd, 1988.
- Shibutani T., Kwan K., *Ethnic Stratification: A Comparative approach*, New York, 1965.
- Терзић С., *Срби и Грци, њовом 125 година од отварања Генералној конзулату Краљевне Грчке у Београду*, Гласник Друштва српско-грчког пријатељства, бр. 4, Београд, 1994.
- Тодоровић И., *О ошћинем теологичком контексту и етничком идентитету*, Симпозијум „Српски дани Сретена Вукосављевића“, XXIII, Пријеполје 2008.
- Трифуноски Ј. Ф., *Народни животи и обичаји у селима Грделичке клисуре*, Лесковачки зборник XVII, Лесковац, 1977.
- Тројановић С., *Српски народ*, Босанска вила, Сарајево, 1908.
- Westermarck E., *The Origin and Development of Moral Ideas*, London, 1912.
- Hailey, J., Ladybirds, missionaries and NGOs. *Voluntary organizations and co-operatives in 50 years of development: a historical perspective on future challenges*, Public Administration and Development 19, 1999.
- Шапоњић-Ашанин С., *Госпођинство у чачанском и граичевском крају*, Зборник рада народног музеја XXXIII, Чачак, 2003.
- <http://www.phrases.org.uk>
- [http://en.wikipedia.org/wiki/Charity_\(practice\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Charity_(practice))
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Gift>
- <http://www.redcross.org.rs/saradnja3.php>
- <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/Region/42307/Napad+na+policijsku+stanicu+u+Atin.html>

Gordana Blagojević

Institutionalized Humanitarian Actions and Ethnic Distance Given in the Example of Greeks and Serbs Nowadays

Key words: hospitality, gift giving, Red Cross, Greek help caravan, interethnic affiliation, humanitarian aid

This work views the relationship between humanitarian actions and ethnic distance in the example of Greeks and Serbs nowadays. There is an issue of a motive and a role of ethnic distance in the manner of conveying humanitarian help, as well as its wider social consequences. The activities of two organizations are taken as an example: the Red Cross and the *Greek Caravan of Solidarity*. During wars on the territory of Yugoslavia in the 1990s the Red Cross of Serbia was included in an action with the aim of enabling the continuation of education for the children from the war stricken parts. Many other organizations were also included in giving help.

The work of the *Greek Caravan of Solidarity* as an institution which has a specific method of giving help is viewed here. Apart from extenuating the children's war traumas, the numerous gifts and hospitality over the years brought to the deepening of ethnic closeness. Among other things, the expansion of Greek language and culture came as a result of this. The hospitality and friendship have been continued after the war until today.